

Bild: "Generalstaben och topografiska kåren i fält på 1860-talet. Plansch efter original av Fritz von Dardel." © Armémuseum

Då hade Sverige varit ett U-land

Text: Melinda Thörnblad

För 394 år sedan, på Gustav Vasas tid, ville staten att Sverige skulle sättas på kartan. Det var först då som de allra första lantmätarna kom hit. Men hur viktigt är lantmäteriet, egentligen?

Utanför byggnaden där Jacob Thörnblad bor är det kallt och regnigt. Regnet öser och piskar hårt ner i asfalten lika väl som i mitt ansikte. Det är en ren befrielse att äntligen komma in i huset och börja ta mig upp för trappstegen till högsta våningen, där Jacob bor. Som lantmätare måste man däremot gå ut i alla väder, utan något skydd av ett trapphus.

- Fast det värsta är ändå sommaren, då det är många insekter och sånt. Då är ju arbetsmiljön inte den roligaste. säger Jacob och kanske tänker tillbaka på alla hemska insekter som surrar i ansiktet på en.

- De bästa däremot, är omväxlingen, och att man aldrig vet åt vilken riktning ett ärende går. Att saker och ting kan börja som något väldigt enkelt men sedan plötsligt bli något väldigt komplicerat.

Om man skulle fråga en riktigt gammal person om vad en lantmätare är så skulle de kanske tänka på lantmätare och lantmäteriet som ett väldigt högaktat yrke.

- Det var ju så att kom lantmätaren till byn så stod du och höll mössan i handen och bugade. På den tiden var det också bara adelsmän som kunde bli lantmätare. berättar Jacob.
- Det var först på 1600-talet som Sverige, inklusive Jönköping delades in i olika gränser. På den tiden var Sveriges gränser väldigt otydliga och såg mer ut som långa remsor. Alltså.. Sverige hade en skiftesreform på framförallt 1800-talet där dem skulle gå ifrån att ha såna små plättar lite här och var som t.ex att denna plätt var Johanssons, detta var Pärssons, detta var Jönssons plätt och här har vi Oskarssons osv. Han gestikulerar lite med händerna som om han försöker måla upp hur det kunde ha sett ut med hjälp av några streck i luften.
- Och så fick man gå där inom dem där smala plättarna. Det var därför Vasa såg till att Sverige skulle få nya gränser, så att det blev som det är nu istället att man har en gård och så äger man mark runt om. Innan hade de ju att alla gårdarna satt ihopa någonstans i mitten och att alla fälten runt om delades.

Jacob berättar också hur när lantmäteri yrket var nytt gick alltid lantmätare runt med fina kläder, rakryggad.. och med ett svärd i handen.

Jag blir lite chockad av tanken, varför gick de runt med svärd? Skadade de bönderna som inte lyssnade på dem? Jacob själv verkar inte alls berörd, utan lutar sig istället fram på bordet och svarar neutralt:

- Lantmätarna var i behov av svärd eftersom stiftelsen om att alla gränserna skulle sättas ut gjorde inte alla särskilt lyckliga. Han pausar kort för att samla tankarna.
- Vissa bönder kanske till och med blev aggressiva och då kan man ju tänka sig att det var betydligt hårdare tag på den tiden; så de kunde börja vifta med svärdet om det behövdes, om de blev för jobbiga.

Jag kan bara tänka mig hur det måste ha sett ut när lantmätaren traskade fram på byns grusiga vägar med sin tjusiga uniform, svärdet ståtligt vilande på höften.. mitt bland alla medborgare och ruggiga hus. Jag har svårt att tänka mig att lantmätare på den tiden var särskilt ödmjuka.

Ljudet av Tv:n i bakgrunden avbryter mina tankar och jag lägger tillbaka mitt fokus på Jacob.

Lantmäteriets början

När de startade lantmäteri på Gustav Vasas tid då var det ju mycket för att de ville ha koll på, hur mycket mark det fanns. Så att dem kunde beskatta marken. Så är det ju alltid när staten vill veta någonting berättar Jakob.

- ..Då var det ju viktigt att veta vem som äger vad.

“Utan lantmäteriet hade Jönköping inte funnits.”

På Vasas tid var det heller inget vanligt folk som fick äga mark, det var bara kyrkan och adel som gjorde. Bönder fick bara arrendera marken. Alltså hyra den, förklarar han. Det kunde man göra genom kanske en säck med mjöl till adelsmannen som ägde marken. Så historiskt så har det ju varit så, i Sverige såsom i Jönköping för att kunna beskatta. Vasa ville däremot inte att beskattnings pengarna skulle gå enbart till adeln och kyrkan, utan även till Vasa själv.

- Sedan har det ju även kunnat bana vägen för att man ska kunna ha det friköpt kunna investera för det är ju alltid det; om inte du vet att du äger den marken och att det är dina barn som kommer att ta över den och sånt, då kommer du ju inte ta hand om den. Till Skillnad från om du då vet att den är din eftersom du då kan börja tänka mer långsiktigt, kanske börja planera något till nästa år. Det är ju en viktig del av lantmäteriet och idag är det ju just det: hade vi inte haft säkra gränser så, vem hade då lånat ut pengar? Om det sen när banken kommer och säger “Nä.. men vi vet inte vem som äger denna mark, det kanske är grannen som gör det”? ska de då bara stå där och klia sig på huvudet? Säger Jacob och skrattar. Så att..Nej, det är viktigt. Det är grunden i svensk ekonomi.

Diskmaskinen bakom Jacob börjar plötsligt tjuta högljutt och vårt samtal avbryts.

Utan lantmäteriet hade Jönköping inte funnits. Sverige hade sett väldigt annorlunda ut från idag där alla äger allt och ingen vågar investera i något eftersom man inte har någon säkerhet i att man skulle vinna något på det.

- Inget lantmäteri, ingen ekonomi. Då hade Sverige varit ett U-land. Avslutar Jakob innan han slutligen reser sig upp och stänger av diskmaskinen.

Av: Melinda Thörnblad